

НАПРЯМ 1. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИКОНАННЯ І ВІДБУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПОКАРАНЬ В МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ УКРАЇНИ

СУЧАСНІ ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ В ПРОЦЕСАХ ГУМАНІЗАЦІЇ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Андрієнко О. А.

*магістр історії та правознавства,
голова (галузевої) Всеукраїнської профспілки персоналу органів
та установ пенітенціарної системи*

Втілення в життя взятого політичного курсу на інтеграцію до Європейського Союзу потребує трансформації та модернізації багатьох аспектів державного управління в різних сферах суспільних відносин, вимагає приведення національних норм і правил у відповідність з європейськими та загальновизнаними міжнародними стандартами будівництва й управління державою. У цьому контексті важливе значення має реформування правоохоронних та правозастосовних органів, зокрема пенітенціарної системи та їх організаційно-правового забезпечення з використанням позитивного зарубіжного досвіду вдосконалення й підвищення ефективності діяльності пенітенціарних установ, беззаперечного дотримання прав людини та громадянина й гуманізації кримінально-виконавчого процесу в цілому.

Реформування пенітенціарної системи України, яке здійснюється в нашій державі фактично впродовж усього її існування, не вивело системи покарань із кризового стану. Стан вітчизняної системи виконання кримінальних покарань завжди викликав виправдану критику з боку як міжнародних, так і вітчизняних правозахисних організацій, громадськості і навіть державних органів. Діюча пенітенціарна система перетворилася на знаряддя покарання ув'язнених. Але, головний акцент повинен робитися на їхню ресоціалізацію, тобто на підготовку буквально з першого дня ув'язнення до повернення на волю, при цьому отримавши якісно новий пенітенціарний персонал, в тому числі демілітаризований персонал.

У контексті приведення пенітенціарної системи у відповідність із європейськими стандартами Україна в реаліях сьогодення повинна здійснити багато перетворень: привести у відповідність умови утримання в установах, впровадити дієвий механізм законодавчої ініціативи (з залученням представників громадських організацій-соціальних

партнерів) щодо реформування системи, забезпечити дієвість системи альтернативних покарань на прикладі служби пробації, змінити примусову систему залучення засуджених до праці на соціально-доцільну, створити дієву систему ресоціалізації та соціальної адаптації засуджених з метою відмови останніх від подальшої злочинної діяльності, забезпечити нормальне медичне обслуговування, загально-освітнє та професійно-технічне навчання засуджених реформованим пенітенціарним персоналом тощо.

На міжнародному рівні діє багато договорів, конвенцій і правил, покликаних підвищити рівень утримання в місцях позбавлення волі. Найбільш відомими є Європейські пенітенціарні правила (1987 р.), прийняті в рамках Ради Європи, членом якої є й Україна. Приведення національного законодавства у відповідність з цими нормами – міжнародне зобов'язання нашої держави.

Основною і принциповою відмінністю згаданих Правил від чинного кримінально-виконавчого законодавства України (по суті) є закріплена в них мета впливу на засуджених. Так, якщо для вітчизняного законодавства це покарання за скоєний злочин, загальна і особиста превенція (запобігання наступним злочинам), виправлення засуджених та сприяння викорененню злочинності, то у розумінні європейського законодавця – сприяння вихованню у них почуття відповідальності та навиків, які даватимуть їм можливість реінтегруватися в суспільство, допоможуть дотримуватися вимог законності та задовольняти свої життєві потреби власними силами після звільнення за умови збереження здоров'я й гідності ув'язнених.

Правила, зокрема, досить детально регулюють загальні принципи управління пенітенціарними установами (прийом і реєстрація, розподіл і класифікація, розміщення засуджених), особистої гігієни, одягу, харчування, медичного обслуговування, дисципліни і покарання ув'язнених, засоби стримування, порядок надання інформації та подання скарг, спілкування із зовнішнім світом, релігійної та моральної підтримки, зберігання речей, переміщення засуджених, вимоги до персоналу пенітенціарних установ, режими утримання, працю, навчання, фізкультуру, спорт, дозвілля, підготовку до звільнення, встановлюють додаткові правила для спеціальних категорій ув'язнених. Отож, незважаючи на те що Правила не мають за мету детальну регламентацію всіх аспектів діяльності пенітенціарних установ, поведження з ув'язненими, навіть перелік охоплених ними питань є ширшим за той, що закріплений українським законодавством.

Основним у розвитку демократичного суспільства є формування чітко організованих, регламентованих, контрольованих Державою і громадянським суспільством стійких соціальних, економічних взаємодій та соціальних зв'язків.

Зрілість кожного суспільства визначається ставленням до соціально уразливих категорій населення, до яких можна віднести і людей, які знаходяться в місцях позбавлення волі, по – народному в тюрмі, в'язниці. Якщо говорити про пострадянський простір, багатьом країнам СНД у цій сфері властива ситуація, яка характеризується соціально занедбаністю такої категорії населення як ув'язнені і персонал пенітенціарної системи.

Тому не випадково у суспільства давно сформувалася думка про пенітенціарну систему як про щось закрите, темне і негативне. Майже ніхто не усвідомлює того, що пенітенціарна функція – функція держави, і реалізація такої функції – це діяльність саме управлінська, яка повинна мати соціально спрямований характер.

У сучасних умовах стрижнем реформування пенітенціарної системи повинна стати виключно як ідея ресоціалізації засуджених, що є основою пенітенціарної філософії, так і гуманізація всього пенітенціарного персоналу, який виконує цю важливу державницьку функцію. При цьому великою проблемою є вплив ув'язнених, їх субкультури та криміногенного середовища на поведінку персоналу, як наслідок професійна деформація, професійне вигорання тощо.

Одним з важливих етапів реформування пенітенціарної системи нашої країни, як зауважує професор І.Г. Богатирьов можна вважати 2011 рік, коли після моменту прийняття України в Раду Європи в Державній пенітенціарній службі України (*далі-ДПтС України*) була вперше в історії існування тюремної системи була створена національна Профспілка ДПтС України, яка надала багато практичних і конкретних рекомендацій щодо подальшого реформування системи виконання покарань [1].

В лютому 2016 року Міністерство юстиції України презентувало проєкт *реформування пенітенціарної системи (ДКВС України)*. У результаті реалізації проєкту Мінюсту в 2016 році розпочалося реформування пенітенціарної системи (в травні 2016 року Постановою Кабінету Міністрів України ліквідовано центральний орган виконавчої влади – Державну пенітенціарну службу України та розпочалося здійснення комплексу заходів, спрямованих на вдосконалення кримінально-виконавчого законодавства (на теперішній час в профільних комітетах Верховної Ради України, Міністерстві юстиції України за активної участі представників галузевої Профспілки пенітенціарного персоналу, йде розробка проєкту фундаментального Закону України «Про пенітенціарну систему», взамін застарілого діючого Закону «Про Державну кримінально-виконавчу службу України») щодо ув'язнених та засуджених, соціальний захист пенітенціарного персоналу, за рахунок скорочення кількості установ виконання покарань та персоналу (*при цьому Профспілка усвідомлює, що актуальним при процесі скороченні стане питання соціальної адаптації звільнених з Пенітенціарної Служби*).

У цьому аспекті Профспілка (та МГО «Східноєвропейський Синдикат») взаємодіє з Міністерством праці та соціальної політики, Міністерством оборони, Національною поліцією та Міністерством внутрішніх справ, намагаючись врахувати негативний досвід скорочень персоналу) [2]. Але на жаль в Державному бюджеті України фінансів достатньо немає, і цей проект виглядає як якісно нездійснений. Як свідчить світова передова практика, для забезпечення прав пенітенціарного персоналу і належних умов тримання під вартою ув'язнених односторонні зусиль центрального органу – ДКВС Міністерства юстиції України недостатньо та замало. Вирішити цю проблему можливо лише за умови спільних цілеспрямованих заходів відповідних державних структур, громадських і міжнародних організацій.

Література:

1. Богатирьов І. Пенітенціарна реформа, як складова стратегії гуманітарного розвитку України. Інститут КВС –2011 р.
2. Андрієнко О. Дипломна робота / Університет менеджменту освіти // кафедра УМО НАПНУ управління проектами та програмами – 2017 р.

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕРНЕТ-МАГАЗИНІВ У МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ УКРАЇНИ

Богатирьов А. І.

доктор юридичних наук,

юрист

м. Київ, Україна

Умови та якість харчування засуджених постійно піддаються критиці правозахисних організацій та міжнародних спостережних органів. Насамперед, через те, що нинішня система харчування засуджених з усіма її нормами і правилами цілком застаріла, адже базується на постанові Кабінету Міністрів України, якій майже 30 років [1], тоді як харчові технології пішли далеко вперед. Хоча Кабінет Міністрів України 27 грудня 2018 р. схвалив нову постанову про норми харчування осіб, які тримаються в установах виконання покарань, проте донині вона так і набрала чинності. Крім того, вказаний документ не містить винятково нових положень і сьогодні засуджені продовжуватимуть харчуватися за застарілими нормами; кухарі, які, до речі, не завжди мають відповідну кваліфікацію, продовжують готувати за застарілими технологічними